

1. 8. 2001

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Jak se bránit proti útočníkům?

Účinným nástrojem pro obranu proti útočníkům je trestněprávní institut nutné obrany. Podstatou nutné obrany (§ 13 trestního zákona - dále jen TZ) je odvracení útoku na zájmy chráněné trestním zákonem, a to činem, který by byl jinak trestným činem namířeným proti útočníkovi. Teorie zařazuje nutnou obranu k tzv. okolnostem vylučujícím protiprávnost.

Účinným nástrojem pro obranu proti útočníkům je trestněprávní institut nutné obrany. Podstatou nutné obrany (§ 13 trestního zákona - dále jen TZ) je odvracení útoku na zájmy chráněné trestním zákonem, a to činem, který by byl jinak trestným činem namířeným proti útočníkovi. Teorie zařazuje nutnou obranu k tzv. okolnostem vylučujícím protiprávnost. Vedle nutné obrany k těmto okolnostem patří krajní nouze (§ 14 TZ), oprávněné použití zbraně (§ 15 TZ) a zákonem přímo neupravené skutečnosti, zejména svolení poškozeného a výkon dovolené či dokonce přikázané činnosti.

Nutná obrana již ze zákona vylučuje společenskou nebezpečnost a protiprávnost činu obránce. Umožňuje, aby nebyly stíhány osoby, které vystoupí na ochranu svých oprávněných zájmů nebo na obranu zájmů společenských. Čin provedený v nutné obraně nemůže být postižen trestem ani jinou sankcí. Konkrétním příkladem jednání v nutné obraně je např. situace, kdy majitel rodinného domku přistihne osobu, která do domu neoprávněně vnikla a která z něj odnášela různé cennosti. Majitel domku se poté pustí do potyčky s vetřelcem, aby mu zabránil v jeho činu. Při této potyčce je vetřelec zraněn. Majitel domu jednal v nutné obraně, a proto nelze jeho jednání posuzovat jako trestný čin ublížení na zdraví (§ 221 TZ).

Takováto obranná činnost občanů je všeobecně považována za společensky prospěšnou. Jednotliví občané totiž zasahují v případech, kde stát sám fakticky v daném okamžiku a na daném místě zasáhnout nemůže. Nechrání tak jen své vlastní zájmy, ale přispívají k celkové ochraně společnosti před škodlivým jednáním. Nutná obrana navíc brání dokonání teprve započaté trestné činnosti a je tak daleko účinnější než následná represe ze strany státu.

Zabraňování trestné činnosti není jen právem občana a jeho určitou morální povinností, ale za splnění určitých specifických předpokladů dokonce i právní povinností, jejíž nesplnění může přivodit i trestní odpovědnost. Příkladem posledně uvedené situace je nepřekážení trestného činu (§ 167 TZ) a neoznámení trestného činu (§ 168 TZ). Nutná obrana samotná je však právem, nikoliv povinností každého občana.

Trestní právo je vůči útočníkům přísné a v institutu nutné obrany poskytuje jedincům poměrně mocný nástroj, jak proti těmto pachatelům zakročit. Ke škodě věci je, že občané nutnou obranu neznají a zejména ji nevyužívají. Velmi často se setkáme s lhostejností. Často také převáží přirozená bázeň a nerozhodnost. Můžeme být svědky situace, kdy kolemjdoucí lhostejně a nečinně přihlíží, jak někdo násilím odstraňuje zámeček u jízdního kola a vzápětí na kole odjíždí. V takovýchto případech by se jednoduchým zákrokem mohlo zabránit konkrétnímu trestnému činu a případně také zabránit tomu, aby se daná osoba v budoucnu již tak neprojevovala. Je však samozřejmé, že tímto způsobem lze postupovat jenom v některých případech. Jindy je nutné přenechat pachatele osobám, které potírají zločinnost z profese. Jistou negativní roli sehrává také fakt, že veřejnost je s možností jednat v nutné obraně nedostatečně obeznámena. Poměrně často brání občanům v užití práva nutné obrany

strach z postupu orgánů činných v trestním řízení a obavy z rozhodnutí soudu. Působí zde také negativní vliv médií, která zkresleně a nedostatečně seznamují z případy nutné obrany z praxe. Ve všech těchto záležitostech (médiá, postup orgánů činných v trestním řízení) sledujeme v poslední době obrat k lepšímu. Vždy je však nutné zdůraznit princip presumpce nevinny i ve vztahu k osobě jednající v nutné obraně. Nejvhodnější je potom postup, kdy státní zástupce vůbec nezahájí trestní stíhání a obránce od počátku vyslýchá jako svědka v trestní věci útočnicka. Jako vzorový můžeme uvést případ z praxe – tzv. turnovský případ klenotníka. Majitel klenotnictví byl napaden třemi muži ozbrojenými železnou tyčí. Klenotník byl touto tyčí zraněn, a když útok pokračoval, použil střelnou zbraň a jednoho z útočníků usmrtil a druhého těžce zranil. Jeho trestní stíhání nebylo krajským státním zástupcem vůbec zahájeno. Takovéto jednání vychází z podmínek nutné obrany §13 TZ a je v souladu s potřebami společnosti. Je vhodným nástrojem v boji proti vzrůstající kriminalitě a proti vzrůstající agresivitě útočníků. Je zcela přirozené, aby se občan nebál bránit svůj život a majetek a aby za to nebyl trestán.

Nutná obrana se může kdykoliv stát vysoce aktuální pro každého občana. Ale jak má dotčený občan v konkrétním případě postupovat? Jaké jsou dány meze pro jeho obranné jednání? Jedinec, který odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok, jedná většinou spontánně, pod určitým psychickým tlakem a bez většího rozmyslu. Proto lze pro jeho jednání stanovit obecné meze jen velmi obtížně. Trestní zákon stanoví pouze tolik, že je proti útočnickovi dovolena obrana, která není zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. O vybočení z mezí nutné obrany by se jednalo také tehdy, když by obrana nebyla s útokem současná, tj. v obraně by se pokračovalo ještě v době, kdy útok skončil, nebo by obrana útoku předcházela.

Nutnou obranou je jakékoliv jednání, které je vhodné k tomu, aby zabránilo nebo zeslabilo omezení chráněných zájmů, které hrozí z útoku. Nezáleží na tom, zda je útok odvrácen jednáním čistě obranného charakteru, jako je např. vykryvání úderů, nastavení dýky nebo tyče proti hrozícímu úderu, zachycení hozeného předmětu, nebo zda jednání je vlastně protiútokem, jako je zbavení útočnicka zbraně, protiúder, užití zbraní a předmětů obránce přímo proti útočnickovi, tj. pomocí úderů, bodnutí nožem, výstřelem z pistole, poštváním psa apod. Obrana je dostatečně účinná, pokud je schopna spolehlivě odvrátit útok a zaručuje jistotu okamžitého a definitivního odstranění nebezpečí. Riziko útoku má zásadně nést útočnick, který sám rozhoduje o tom, kdy ukončí útok a ukončí tak situaci nutné obrany. Obránce není povinen použít takových prostředků obrany, která by mu výše uvedou jistotu odvrácení útoku zpochybňovala. Není povinen snášet jakékoliv riziko, naopak je oprávněn zvolit si prostředek, který mu zjedná bezpodmínečnou převahu nad útočnickem. Konkrétní volba prostředků a opatření k obraně závisí zejména na způsobu, úpornosti a intenzitě útoku, na možnostech útočnicka, na jeho agresivitě a stejně tak na možnostech a schopnostech obránce. Přiměřenost obrany znamená, že obrana odpovídá způsobu útoku, tj. je potřebná k jeho spolehlivému odvrácení. Z povahy věci plyne, že obrana musí být tak intenzivní, aby útok odvrátila, tj. musí být silnější než útok.

Důležité je upozornit, že nutná obrana je přípustná proti jakémukoliv útok, který zasahuje do zájmů chráněných trestním zákonem. Útok musí přímo trvat nebo hrozit. Útok se zpravidla charakterizuje jako úmyslné, protiprávní jednání člověka, které je nebezpečné pro společnost. Takový útok je zpravidla trestným činem, ale jsou možné i případy, kdy útok nemá znaky trestného činu (např. slabší útoky proti tělesné integritě, které nemají za následek ublížení na zdraví). Jednat v nutné obraně může jak ten, proti kterému útok směřuje, tak osoba třetí, i když sama útokem dotčena není.

S nutnou obranou souvisí také tzv. občanské zadržení, podle kterého smí kdokoliv omezit osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté. Konkrétní podmínky upravuje trestní řád v § 76 odst. 2.

S nutnou obranu se můžeme setkat také v občanském a správní právu. Meze nutné obrany jsou zde však definovány poněkud úžeji. Ve správní právu se nutná obrana uplatní pouze u přestupků.

V dnešním článku jsem chtěl čtenáře stručně obeznámit s trestněprávním pojmem nutná obrana a s některými aspekty její praktické realizace. Chtěl jsem je také povzbudit, aby nebyli lhotejní a nebáli se bránit své zájmy proti útočníkům a proti pachatelům trestných činů.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Švarcsystém a podnikání v IT - nelegální práce](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc duben 2026](#)
- [Smlouvy o vzájemném plnění v insolvenční - judikaturní závěry](#)
- [Aktuální úprava výpovědní doby dle zákoníku práce: komparace napříč Evropou](#)
- [JIŘÍ HARNACH - VEŘEJNÉ ZAKÁZKY LIVE! - KVĚTEN 2026](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Zaměstnanecké benefity dle ustanovení § 6 odst. 9 písm. d\) zákona o daních z příjmů v roce 2026](#)
- [Hodnocení demo prostředí v IT veřejných zakázkách: užitečný nástroj, nebo cesta k netransparentnosti?](#)
- [Smluvní autonomie vs. ochrana slabší strany v moderním kontraktačním právu](#)
- [Reklamace vad stavby](#)